

Станіслав Сергійович МУНЬКА

аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: 0000-0002-3811-4981

E-mail: munkastas@gmail.com

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мунька, С. С. Оцінка інвестиційної привабливості Черкаської області / Станіслав Сергійович Мунька // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 217 – 223. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

Вступ. На сучасному етапі розвитку світових економічних відносин інвестиційна діяльність відіграє роль важливої складової. Інвестиції виступають важливим фактором економічного зростання будь-якої країни. Можна констатувати, що інвестиційний потік сильно корельований з інвестиційною привабливістю. У зв'язку з цим покращення інвестиційної привабливості є ключовим завданням економіки. В науковій літературі існує велика кількість методів визначення інвестиційної привабливості, більшість з яких застосовують рейтинговий підхід та статистичний аналіз.

Метою статті є визначення інвестиційної привабливості Черкаської області.

Результати. Схарактеризовано сутність поняття інвестиційної привабливості регіону. Проаналізовано в динаміці інвестиційну привабливість Черкаської області на основі показників економічного розвитку. Визначено вектор інвестиційного та економічного розвитку регіону за 2015 – 2020 роки. Досліджено джерела фінансування та напрями вкладення капітальних інвестицій в регіоні. Знайдено спеціалізацію та найбільш інвестиційно привабливі галузі Черкаської області. Визначено фактори негативного впливу на інвестиційну привабливість регіону.

Висновки. За результатами проведеного дослідження визначено Черкаську область як інвестиційно привабливий регіон, оскільки динаміка головних економічних показників має тенденцію до зростання. Більшість капітальних інвестицій в регіоні здійснюється власним коштом підприємств. Найбільш інвестиційно привабливими галузями економіки регіону виступають сільське господарство та промисловість. Значна кількість капітальних інвестицій регіону надходить у державне управління та оборону. Органам місцевої влади доцільно звернути увагу на малу кількість інвестиційних надходжень у такі галузі, як освіта та охорона здоров'я. Описаний у дослідженні метод визначення інвестиційної привабливості шляхом аналізу низки економічних показників у динаміці доцільно застосовувати до всіх регіонів України. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці методології визначення та створенні методів покращення інвестиційної привабливості на різних рівнях.

Ключові слова: інвестиційна привабливість регіону, економічний розвиток, капітальні інвестиції, спеціалізація, валовий регіональний продукт, суб'єкти господарювання, іноземні інвестиції, Черкаська область.

ASSESSMENT OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF CHERKASY REGION

Abstract

Introduction. *At the current development stage of the world economic relations, investment activity plays the role of an important component. Investment is an important factor in the economic growth of any country. It can be stated that the investment flow is strongly correlated with investment attractiveness. In this regard, improving investment attractiveness is a key task of the economy. There are a large number of methods for determining the investment attractiveness in the scientific literature, most of which use a rating approach and statistical analysis.*

The purpose of the article is to determine the investment attractiveness of Cherkasy region.

Results. *The essence of the concept of investment attractiveness in the region is described. The dynamics of the investment attractiveness of Cherkasy region is analyzed, based on the indicators of economic development. The vector of investment and economic development in the region is determined for 2015 – 2020. The sources of financing and directions of capital investment in the region are investigated. The specialization and the most investment-attractive sectors of Cherkasy region are found. The factors of negative impact on the investment attractiveness of the region are determined.*

Conclusions. *According to the results of the study, Cherkasy region is defined as an investment attractive region. Because the dynamics of the main economic indicators tend to increase, most of the capital investments in the region are carried out at cost of enterprises' own funds. The most investment-attractive sectors of the region's economy are agriculture and industry. The significant amount of the region's capital investment goes to public administration and defense. Local authorities are being encouraged to pay attention to the small amount of investment proceeds in such sectors as education and health. The method that was described in the study for determining investment attractiveness by analyzing a number of economic indicators in dynamics is advisable to apply to all Ukrainian regions. We see prospects for further research in the development of a methodology for determining and creating methods for improving investment attractiveness at different levels.*

Key words: *the investment attractiveness of the region, economic development, capital investment, specialization, gross regional product, business entities, foreign investment, Cherkasy region.*

JEL classification: E22

Вступ

Інвестиції без перебільшення виступають рушійною силою економічного розвитку будь-якої країни та забезпечують перехід економіки на новий рівень інноваційного розвитку. В свою чергу, інвестиційний потік спрямовується лише в інвестиційно привабливі країни, регіони, галузі та підприємства. Оскільки для інвестора головною мотивацією виступає забезпечення прибутку на інвестований капітал з мінімальними ризиками, інвестиційна привабливість країни безпосередньо залежить від інвестиційної привабливості її регіонів. У зв'язку з цим актуальним залишається завдання визначення інвестиційної привабливості регіонів та пошук шляхів залучення інвестиційного капіталу.

Проблематикою визначення інвестиційної привабливості займалися видатні вчені: О. В. Бражко, Г. І. Рзаєв [1], О. А. Сталінська [2], О. В. Носова [3], С. А. Гуткевич [4], Н. М. Давиденко, Ю. І. Сергієнко, Г. В. Лещук, О. Ю. Гостева [5], Г. Б. Машлій [6], В. О. Вакулова. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених проблемі, зали-

шається актуальним завдання пошуку шляхів визначення та покращення інвестиційної привабливості регіонів.

Мета статті

Мета дослідження полягає в аналізі інвестиційної привабливості регіонів України на прикладі Черкаської області.

Виклад основного матеріалу дослідження

Підсумовуючи аналіз наукової літератури можна стверджувати, що інвестиційна привабливість в загальному розумінні подається як система або сукупність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що прямо чи опосередковано впливають на інвестиційний процес. Більшість науковців мають своє бачення визначення інвестиційної привабливості. Так, Г. І. Рзаєв визначає інвестиційну привабливість як «сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов (факторів, елементів), що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і закордонних інвесторів та відповідно визначають ступінь ризику інвестицій» [1, с. 138].

О. А. Сталінська розглядає інвестиційну привабливість як інтегральний показник, який об'єднує комплекс формалізованих і неформалізованих критеріїв, що характеризують доцільність вкладення капіталу в досліджуваний потенційний об'єкт інвестування [2, с. 68].

Інвестиційну привабливість слід розглядати комплексно та на різних рівнях її прояву, таких як: мегарівень – інвестиційна привабливість країни; макрорівень – інвестиційна привабливість регіону; мезорівень – рівень інвестиційної привабливості галузі; мікрорівень – інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання чи проекту [3, с. 119].

Розглянемо методи визначення інвестиційної привабливості на макрорівні. С. А. Гуткевич запропонувала для оцінки інвестиційної привабливості регіонів використовувати п'ять груп показників: оцінки економічного розвитку регіону; оцінки рівня розвитку інвестиційної інфраструктури; оцінки демографічної характеристики регіону; оцінки рівня розвитку ринкових відносин та інфраструктури; оцінка інвестиційного ризику [4, с. 44].

Для оцінки інвестиційної привабливості регіонів О. А. Сталінська пропонує використати матричний метод та наступні показники: зростання виробництва; освоєння інвестицій; чисельність населення; експорт; рівень заробітної плати; фінансові результати; кредиторська заборгованість; заборгованість в оплаті праці. По кожному показнику пропонується розрахувати конкретні, мінімальні, максимальні, нормовані та еталонні значення. Порівнюючи значення показників визначається рівень інвестиційної привабливості регіону відносно інших регіонів [2, с. 68 – 69].

Світовий банк в свою чергу при оцінці інвестиційної привабливості регіону рекомендує використовувати наступні показники: розмір валового регіонального продукту та основних фондів на душу населення, характеристику природних та людських ресурсів [7, с. 12].

Визначення інвестиційної привабливості регіону за допомогою економічних показників в динаміці пропонуємо провести на прикладі Черкаського регіону. Черкаська область – адміністративно-територіальна одиниця України першого рівня, розташована у центральній лісостеповій частині країни по обидва берега середньої течії Дніпра та Південного Бугу. Площа області становить 20,9 тисячі км², що становить 3,46% території держави (18 місце в країні). Сільськогосподарські угіддя становлять 14,548 тисячі км² (70% загальної площі), з них ріллі — 12,736 тисячі км² (88% площі сільськогосподарських угідь). Станом на 1 травня 2020 року чисельність населення області становить 1187,8 тисячі осіб. За структурою господарства область є індустріально-аграрною. Підприємства Черкащини експортували свою продукцію до 88

країн світу. Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 37,1% від загального обсягу [8].

У січні – вересні 2020 року підприємствами та організаціями області коштом усіх джерел фінансування освоєно 4678,2 млн грн. капітальних інвестицій, що на 39,5% менше порівняно з відповідним періодом попереднього року. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій.

Станом на 01.07.2020 обсяг внесених в економіку області прямих іноземних інвестицій становив 233,2 млн дол. США, що на 7,7% менше, ніж на початок 2020 року. Найбільше їх зосереджено на підприємствах промисловості – 104,1 млн дол. США (59,1% загального обсягу). У II кварталі 2020 року в області налічувалося 213 підприємств з іноземними інвестиціями. Обсяг іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення становить 196,7 долара США.

У січні – жовтні 2020 року обсяги промислового виробництва, що забезпечує 24,2% валової доданої вартості в області, зменшилися на 4,0% до відповідного періоду попереднього року. У сільському господарстві, питома вага якого у валовій доданій вартості області становить 23,2%, у січні – жовтні 2020 року виробництво продукції зменшилося на 25,0% проти відповідного періоду попереднього року [10, с. 5–7].

Для визначення інвестиційної привабливості Черкаської області розглянемо низку економічних і соціальних показників (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка основних показників економічного і соціального розвитку Черкаської області за 2019 – 2020 роки

Найменування показника	2019 рік	2020 рік (за січень – жовтень)
Індекс промислового виробництва (у % до попереднього року)	101,3	96,0
Індекс сільськогосподарського виробництва (у % до попереднього року)	97,7	75,0
Індекс капітальних інвестицій (у % до попереднього року)	104,0	60,5**
Індекс будівельної продукції, %	101,4	105,5
Обсяг прийнятого в експлуатацію житла, тис. м ²	172,8	47,7*
Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку області, млн доларів США	252,7	233,2*
Індекс споживчих цін (у % до грудня попереднього року)	103,2	103,6
Індекс обороту роздрібною торгівлі (у % до попереднього року)	115,0	105,6
Експорт товарів, млн доларів США	863,6	621,8**
Імпорт товарів, млн доларів США	691,2	497,0**
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	1,25	1,25**
Середньомісячна заробітна плата, грн	8838	9582
Індекс реальної заробітної плати, %	110,0	107,4
*січень – червень		
**січень – вересень		

Джерело: [10, с. 11].

Як видно з Таблиці 1, 2020 рік характеризувався кризою в динаміці економічного зростання Черкаської області. Падіння в порівнянні з 2019 роком відбулося в низці показників, серед найбільш відчутних варто зазначити індекс капітальних інвестицій та індекс сільськогосподарського виробництва. Також відчутно зменшилися показники імпорту та експорту товарів. Всі негативні показники економічної активності можна пояснити коронакризою та введенням карантину. Тому проводити оцінку інвестиційної привабливості регіону лише за показниками 2020 року вважаємо недоцільним. Тому для дослідження інвестиційної привабливості суб'єктів економіки Черкаської області важливо визначити їх потенційні та конкурентоспроможні переваги, які цікавлять інвесторів, в динаміці впродовж декількох років. З цією метою розглянемо головні економічні показники регіону (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка економічних показників діяльності суб'єктів господарювання Черкаського регіону

Найменування показника	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Загальна кількість суб'єктів господарювання	55240	53325	52754	54534	56493
Обсяг реалізованої продукції підприємств, млн грн.	104893,8	117835,6	143444,0	173288,6	206779,8
Валовий регіональний продукт, млн грн.	50843	59412	73176	93315	-
Капітальні інвестиції, млн грн.	4485,8	6498,7	8144,2	11110,4	11385,5
Чистий прибуток/(збиток), млн грн.:	3239,6	6003,5	6373,2	9190,9	11455,3
- у % до загальної кількості підприємств, які одержали прибуток	79,0	80,0	77,4	78,6	77,2
- у % до загальної кількості підприємств, які одержали збиток	21,0	20,0	22,6	21,4	22,8
Кількість підприємств на 10 тис осіб наявного населення	67	65	72	76	81
Наявний дохід населення, млн грн.:	33642	39992	51304	61398	71503
- наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	26970	32327	41854	50600	59626
Витрати населення, млн грн.	46780	55925	72818	88896	102766
Індекс капітальних інвестицій, %	127,0	117,6	109,7	162,4	92,2

Джерело: розроблено автором на основі [9].

Аналізуючи Таблицю 2 можна стверджувати, що Черкаська область інвестиційно привабливий регіон. Загальна кількість підприємств має тенденцію до зростання. Обсяг реалізованої продукції, валовий регіональний продукт, прибуток підприємств та дохід населення також зростають. Ми не можемо стверджувати про швидкий розвиток регіону, оскільки індекс капітальних інвестицій та кількість підприємств, які отримали збитки, вказують на кризові періоди, а саме 2016, 2017 та 2019 роки. Динаміка вкладень капітальних інвестицій говорить про зацікавленість суб'єктів господарювання інвестувати в економіку регіону. Виходячи з порівняння динамік доходів та витрат населення, можна зробити висновок про нездатність економіки регіону до самозабезпечення та отримання фінансової допомоги з державного бюджету України. Наявну проблему доцільно вирішувати шляхом стимулювання інвестиційної діяльності органами місцевої влади.

З метою розуміння інвестиційного процесу в регіоні необхідно дослідити джерела капітальних вкладень (табл. 3) та визначити галузеву спеціалізацію інвестиційних надходжень (табл. 4).

Таблиця 3. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування (січень – вересень 2020 року)

Найменування показника	тис грн.	у % до загального обсягу у регіоні
Обсяг капітальних інвестицій внаслідок:		
- коштів державного бюджету	812949	17,4
- власних коштів підприємств та організацій	2792864	59,7
- амортизаційних відрахувань	268133	9,6
- кредитів банків та інших позик	254089	5,4
- коштів населення на будівництво житла	197441	4,2
- інших джерел фінансування	252316	5,4

Джерело: розроблено автором на основі [9].

Головним джерелом надходження капітальних інвестицій в регіон виступають власні кошти підприємств, майже 60% від загального обсягу вкладень. Кошти державного бюджету також займають лідируючу позицію, що свідчить про зацікавленість органів державної влади в розвитку регіону. На жаль, інвестицій за рахунок банківських кредитів лише 5,4%, що зайвий раз підтверджує тезу про відсутність ефективної банківської системи в Україні. Загалом ситуація з капітальними інвестиціями регіону

збігається з загальнодержавною тенденцією та оцінюється як сприятлива для інвестування з помірними ризиками для інвестора.

Таблиця 4. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності (січень – вересень 2020 року)

Найменування показника	тис грн.	у % до загального обсягу у регіоні
Сільське, лісове та рибне господарство	1683639	36
Промисловість	716978	15,3
Будівництво	561731	12,0
Гуртова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	276004	5,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	133911	2,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	5845	0,1
Інформація та телекомунікації	16010	0,3
Фінансова та страхова діяльність	310	0,01
Операції з нерухомим майном	36426	0,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	33593	0,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	42516	0,9
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1045541	22,3
Освіта	17776	0,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	90639	1,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	17065	0,4
Надання інших видів послуг	204	0,01

Джерело: розроблено автором на основі [9].

З табл. 3 можемо дізнатися спеціалізації Черкаської області за видами економічної діяльності, отже, найбільш інвестиційно привабливі галузі народного господарства для інвестування. Безперечним лідером в залученні капітальних інвестицій є сільськогосподарська галузь. Промисловість, будівництво та торгівля також цікавлять інвесторів з точки зору прибутковості, чого не скажеш про такі важливі види економічної діяльності, як інформація, освіта та охорона здоров'я. Економічний розвиток регіону без належної кількості інвестицій у відповідні галузі неможливий. Важливим для регіону є державне управління й оборона, а також обов'язкове соціальне страхування, оскільки обсяг залучених інвестицій за відповідними видами діяльності сягає 22,3%.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Аналіз проведеного дослідження приводить нас до наступних висновків: визначення інвестиційної привабливості на макрорівні доцільно проводити за допомогою соціальних та економічних показників; доведено автором необхідність розгляду показників діяльності регіону в динаміці з метою об'єктивної оцінки тимчасових кризових явищ, наприклад, коронакриза 2020 року; схарактеризовано інвестиційну привабливість Черкаського регіону як позитивну та привабливу з точки зору інвестиційних вкладень; визначено джерела капітальних інвестицій в регіоні та наголошено на необхідності розвитку банківської системи як рушійної сили інвестиційного процесу; досліджено найбільш привабливі галузі економіки регіону для здійснення інвестиційної діяльності, такими є сільське господарство, промисловість та будівництво; наголошено на диспропорції розвитку інвестиційної діяльності по галузях, що негативно впливає на економічне зростання регіону.

Список літератури

1. Рзаєв Г. І., Вакулова В. О. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 3(1). С. 137 – 143.

2. Сталінська О. А. Оценка инвестиционной привлекательности регионов Украины. *Економіст*. 2003. № 9. С. 68 – 72.
3. Носова О. В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи. *Економіка і прогнозування*. 2003. № 3. С.119-137.
4. Гуткевич С. А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики. К.: Изд-во Европ. ун-та. 2003. 251 с.
5. Гостева О. Ю. Інвестиційна привабливість як складова сталого розвитку. *Другі наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова*. 2020. С. 195 – 199.
6. Машлій Г. Б. Регіональний розвиток в Україні: стан, виклики та проблеми інвестиційного забезпечення. *Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування: Колективна монографія*. 2020. С. 109 – 127.
7. Алымов А. Н., Емченко В. Н. Конкурентоспособность национальной экономики. К. Препр. НАН Украины. Ин-т экономики. 2001. 59 с.
8. Черкаська область. Вікіпедія: вебсайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C
9. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Програма економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2021 рік: офіційний сайт. URL: <https://www.oblradack.gov.ua/oblasn-programi>.

References

1. Rzaiev, H. I., Vakulova, V. O. (2016). «Methods for assessing investment attractiveness at the national level and prospects for their use in economic analysis». *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*. № 3(1), pp. 137 – 143.
2. Stalins'ka, O. A. (2003). «Estimation of investment attractiveness of regions of Ukraine». *Ekonomist*. № 9, pp. 68 – 72.
3. Nosova, O. V. (2003). «Estimation of investment attractiveness of Ukraine: basic approaches». *Ekonomika i prohnozuvannia*. № 3, pp.119 – 137.
4. Hutkevych, S. A. (2003). *Ynvestytsyonnaia pryvlekatel'nost' ahrarnoho sektora ekonomyky*. [Investment attractiveness of the agricultural sector economy]. Yzd-vo Evrop. un-ta. Kyiv. Ukraine.
5. Hostieva, O. Yu. (2020). «Investment attractiveness as a component of sustainable development». *Druhi naukovy chytannia pam'iaty akademika V.K. Mamutova*. S. 195 – 199.
6. Mashlij, H. B. (2020). *Rehional'nyj rozvytok v Ukraini: stan, vyklyky ta problemy investytsijnoho zabezpechennia*. [Regional development in Ukraine: state, challenges and problems of investment provision]. *Aktual'ni problemy publichnoho upravlinnia ta administruvannia: Kolektyvna monohrafiia*, pp. 109 – 127.
7. Alymov, A. N., Emchenko, V. N. (2001). *Konkurentosposobnost' natsyonal'noj ekonomyky*. [Competitiveness of the national economy]. Prepr. NAN Ukrainy. Yn-t ekonomyky. Kyiv. Ukraine.
8. Cherkas'ka oblast'. Vikipediia: vebсайт. [Cherkasy region. Wikipedia: website]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofitsijnyj sajt. [State Statistics Service of Ukraine: official site]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Prohrama ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Cherkas'koi oblasti na 2021 rik: ofitsijnyj sajt. [Program of economic and social development of Cherkasy region for 2021]. Available at: <https://www.oblradack.gov.ua/oblasn-programi>.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2021 р.